

РОЛЬ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

THE ROLE OF FINANCIAL INTERMEDIARIES IN THE FINANCIAL SERVICES MARKET IN UKRAINE

Сьогодні фінансові посередники відіграють важливу роль в акумулюванні коштів та перерозподілі капіталів. Вони є невід'ємним складником розвитку фінансових відносин та регулятором вільних коштів у громад та обсягів ресурсів. Якщо брати до уваги частки усіх фінансових посередників, то частка банківських установ суттєво перевищує в усіх аспектах, хто надає послуги кредитування. Поліпшення цього сектору економіки та його стабільний розвиток є однією з пріоритетних цілей економіки для виходу на стабільний та безперебійний рівень. Метою статті є дослідження поточного стану функціонування фінансових посередників в Україні, проблем та пошук шляхів їх вирішення, що допоможуть поліпшити ефективність ведення діяльності на ринку фінансових послуг загалом. У роботі використано метод оцінки та аналізу діяльності фінансових посередників та їх ефективності, аналіз фінансово-економічних показників, статистичний метод.

Ключові слова: фінансовий посередник, банк, страхова компанія, недержавний пенсійний фонд, кредитна спілка, ломбард, інститут спільного інвестування, фінансова компанія.

Сегодня финансовые посредники играют важную роль в аккумуляции средств

и перераспределении капиталов. Они являются неотъемлемой составляющей развития финансовых отношений и регулятором свободных средств в общин и объемов ресурсов. Если принимать во внимание доли всех финансовых посредников, то доля банковских учреждений существенно превышает во всех аспектах конкурентов. Улучшение этого сектора экономики и его стабильное развитие является одной из приоритетных целей экономики для выхода на стабильный и бесперебойный уровень. Целью статьи является исследование текущего состояния функционирования финансовых посредников в Украине, проблем и поиск путей их решения, которые помогут повысить эффективность ведения деятельности на рынке финансовых услуг в целом. В работе были использованы метод оценки и анализа деятельности финансовых посредников и их эффективности, анализа финансово-экономических показателей, статистический метод.

Ключевые слова: финансовый посредник, банк, страховая компания, негосударственный пенсионный фонд, кредитный союз, ломбард, институт совместного инвестирования, финансовая компания.

УДК 336

<https://doi.org/10.32843/infrastruct36-71>

Хома І.Б.

д.е.н., професор кафедри фінансів
Національний університет
«Львівська політехніка»

Ярмошук А.Ю.

магістр

Національний університет
«Львівська політехніка»

The purpose is to study the current state of functioning of financial intermediaries in Ukraine, problems and find ways to solve them that will help to improve the efficiency of conducting activities in the financial market of Ukraine. In this work we used the method of evaluation and analysis of the activities of financial intermediaries and their effectiveness, analysis of financial and economic indicators, statistical method. Today, financial intermediaries play an important role in the accumulation of funds and the redistribution of capital. They are an integral part of the development of financial relations, and a regulator of free funds from communities and resources. They also have a significant impact on GDP dynamics through financial intermediation for goods and services. Taking into account the share of all financial intermediaries, banking institutions significantly outperform in all aspects of lending. The improvement of this sector of the economy and its sustainable development is one of the priority goals of the economy to reach a stable, uninterrupted level. It is with the help of financial intermediaries that you can improve the economic situation in the country and invest the accumulated funds in the industry, which need additional investment. In the paper it is substantiated that by improving the activity of non-banking financial institutions, it is possible to increase the efficiency of functioning of financial intermediaries in the financial services market in Ukraine. Therefore, to ensure that banking institutions are not the only leaders, it is necessary to increase the level of trust in less popular financial intermediaries that perform their functions in a quality and secure manner. These changes need to be enshrined at the legislative level. This article addresses the issue of financial intermediation in the country. An analysis of this sector of the economy shows that it faces a lack of confidence among the population. Analyzing assets and other financial indicators gives the prospect of further development of the financial intermediation market. In particular, its accumulation and redistribution of capital.

Key words: financial intermediary, bank, insurance company, non-state pension fund, credit union, pawnshop, financial company.

Постановка проблеми. Ринок фінансових послуг в Україні проходить етапи ринкової трансформації. Банківський сектор пристосувався до реформування фінансового сектору та стабільно функціонує. Щодо небанківських фінансових установ, то вони перебувають на етапі свого розвитку та тільки виходять на широкі маси людей. Успішними передумовами їх стабільного розвитку є розвиток інвестування в країні. Українська економіка потребує коштів, які зберігаються у домогосподарствах «під матрацом». Згідно із соціальними опитуваннями, 53% українців зберігають гроші вдома, аргументуючи це недовірою до фінансових установ у країні. Отже, саме недовіра до фінансових установ та, зокрема, посередників на фінансовому ринку стримують інвестиційну

діяльність населення. Саме за допомогою фінансових посередників можливе активне залучення населення до інвестиційної діяльності, що дасть змогу поліпшити економічну ситуацію в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Діяльність фінансових посередників та проблеми їх функціонування досліджували багато вітчизняних дослідників. Науковець О.Л. Лаврик досліджував методи вдосконалення фінансового посередництва та його постійний розвиток як один зі шляхів виходу економіки України на стабільний рівень. Як результат, у науковій праці [1] вказано, що необхідно вдосконалити законодавчі акти, які дадуть змогу фінансовим посередникам розвиватися та поліпшити інвестиційний клімат у державі

Також питання фінансового посередництва досліджували І.Ю. Рудь та Т.В. Біловус. Автори дослідили теоретичні аспекти функціонування фінансового посередництва та проаналізували чинники, які стримують розвиток фінансового посередництва в країні. Науковці вважають, що необхідно посилити ринкові процеси в регіонах та роль місцевих органів самоврядування в інфраструктурному розвитку фінансового ринку [2].

Стан та структуру ринку фінансових послуг досліджували А.Ю. Семенов та О.М. Пахненко. Ними було проаналізовано стан фінансового посередництва в Європі та представлено, зокрема, роль фінансових посередників з Європейського Союзу на ринку України. Надано характеристику банківських установ як провідного фінансового посередника в Європі [3].

Постановка завдання. Метою дослідження є оцінка ролі фінансових посередників в Україні та прогноз розвитку фінансового посередництва в країні з метою фокусування на проблемах та шляхах їх вирішення, що, своєю чергою, дасть змогу поліпшити функціонування фінансових посередників і буде сприяти поліпшенню інвестиційного клімату в країні загалом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Акумуляція грошових ресурсів домогосподарств в умовах ринкової економіки відбувається за допомогою прямого фінансування або за допомогою фінансових посередників, які відіграють важливу роль на ринку фінансових послуг, перетворюючи вільні грошові кошти на інвестиційні ресурси.

Фінансові посередники – це господарюючі суб'єкти, які перерозподіляють фінансові ресурси шляхом проведення операцій із грошима або цінними паперами. До таких суб'єктів належать: банки, інвестиційні компанії, страхові компанії, недержавні пенсійні фонди [4]. Саме фінансові посередники впливають на ринок у всіх його сегментах, і чим більше їх різновидів є на фінансовому ринку, тим більш розвиненою є економіка країни.

Діяльність фінансових посередників спрямовує рух капіталу (заощаджень) до найбільш ефективних споживачів, підвищує ліквідність фінансових активів та диверсифікацію ризиків. Отже, розглянемо суми активів фінансових посередників та їхню

динаміку, щоб зрозуміти, хто є лідером на ринку фінансових послуг, і зрозуміти сегментацію ринку відповідно до різновидів фінансових посередників.

Найбільш поширеними фінансовими посередниками в Україні є банки. Якщо поглянути на табл. 1, можемо побачити, що вони за кількістю значно переважають інших фінансових посередників, хоча й спостерігається падіння активів банків на 3 771,3 млн. грн протягом 2015–2018 рр. Якщо порівнювати дані табл. 1 та міжнародний досвід, то в ЄС також переважають банківські установи. Але, як показує міжнародний досвід, небанківські фінансові посередники на фінансовому ринку бувають більш ефективними. Характерними рисами небанківських фінансових установ є їх вузька спеціалізація, постачання довгострокових ресурсів на фінансовий ринок.

Страхові компанії на ринку фінансових послуг посідають одну з провідних ролей. Загальна кількість страхових компаній станом на 31.12.2018 становила 281.

Попри зменшення страхових компаній, їхня частка на фінансовому ринку протягом 2015–2018 рр. зростає за рахунок збільшення страхових премій, що зросли протягом останнього року на 20,8%. Але якщо ми порівняємо показники страхової діяльності з іншими фінансовими посередниками, то можна помітити, що страхові компанії не використовують свій максимальний потенціал. Це спричинено недовірою населення до страхових компаній, низьким рівнем доходів населення (здебільшого у сільських регіонах). В Україні страхова діяльність зосереджена більшою мірою на страхуванні майна юридичних осіб.

Основними проблемами розвитку страхових компаній є:

- недосконала система захисту прав споживачів;
- недосконале законодавство щодо обов'язкових видів страхування;
- непрозорість страхового ринку.

Доповненням до державного пенсійного забезпечення та фінансовим посередником є також недержавні пенсійні фонди. У зв'язку з постійними реформами система недержавного пенсійного страхування є недосконалою. У 2015 р. в Україні налічувалося 72 недержавних пенсійних фонди та 834 тис учасників цих фондів. Станом на кінець

Таблиця 1

Динаміка активів фінансових посередників, млн грн

Фінансові посередники	2015	2016	2017	2018
Банки	1316852	1381355,3	1262895,7	1320623,3
Страхові компанії	60 729,1	56 075,6	57 381,0	63 493,3
Недержавні пенсійні фонди	1 980,0	2 138,7	2 465,6	2 745,2
Кредитні спілки	618,2	675,4	767,8	866,7
Фінансові компанії	71 120,0	67 401,4	107 533,9	125 322,3
Інститути спільного інвестування	236175	230188	263479	287977,6
Ломбарди	2 218,6	3 317,7	3 763,7	4393,6

Джерело: складено за даними НБУ та НКФП [5; 6]

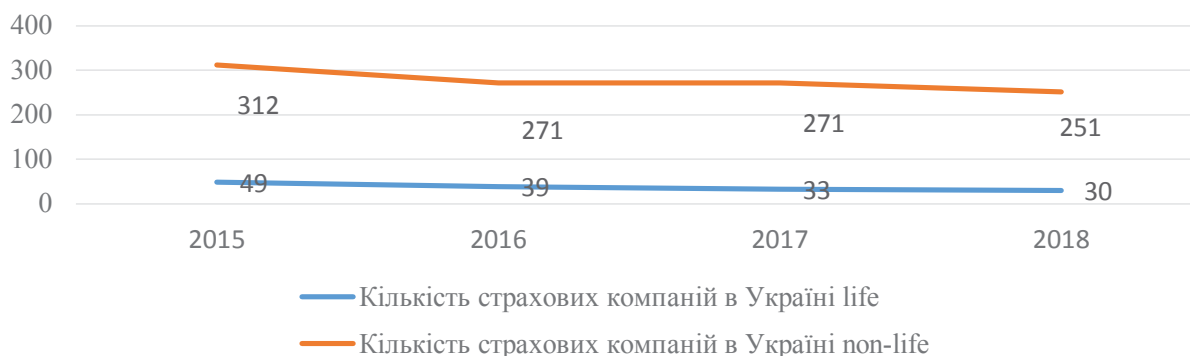

Рис. 1. Динаміка страхових компаній в Україні протягом 2015–2018 рр.

Джерело: складено на основі [6]

2018 р. в Україні налічувалося 62 недержавних пенсійних фонди та 855 тис учасників. Таким чином, протягом аналізованого періоду кількість цих фондів зменшилася на 10, а кількість учасників зросла на 21 тис осіб.

Зменшення кількості фондів спричинено нестабільністю економіки та недосконалістю законодавства, але наявні фонди є стійкими. Недержавні пенсійні фонди перерозподіляють довгострокові фінансові ресурси. Зазвичай вони інвестують кошти у депозити державних банків, купують облигації та акції в українських підприємствах.

Як видно з рис. 2, загальна вартість активів зростає протягом аналізованого періоду. Пенсійні внески та виплати також демонструють позитивну динаміку.

Але все ж таки недержавні пенсійні фонди залишаються непопулярними серед населення у зв'язку із недостатньою фінансовою обізнаністю та страхом втрати коштів. Щоб збільшити обсяги пенсійних внесків, потрібно:

- диверсифікувати шляхи інвестування для НПФ;
- зняти жорсткі обмеження для інвестування;
- проінформувати населення в достатньому обсязі про всі переваги та недоліки НПФ.

Кредитні спілки є прямими конкурентами банківських установ у сферах кредитування та залу-

чення коштів на депозитні рахунки. Але все ж таки населення віддає перевагу банківським установам, тому кількість членів кредитних спілок зменшується протягом аналізованого періоду попри незначний ріст кредитів та росту капіталу (табл. 2).

Головними проблемами кредитних спілок є:

- ризикова діяльність менеджерів кредитних спілок, участь у спекулятивних схемах;
- негативний вплив фінансової кризи ще з 2008 р., яка підірвала довіру до кредитних спілок.

Також слід зауважити, що основним сегментом споживачів є низько забезпечене населення, як результат – великі суми неповернених кредитів.

Стрімкого зростання на ринку фінансових послуг набирають фінансові компанії, які надають кредити за власні кошти, гарантії, здійснюють операції з обміну валют. Діяльність цих фондів є високоприбуткова. Але попри ці зміни, інститути спільного інвестування все ще займають незначну частку на ринку.

Основними перешкодами є високий ризик та низька зацікавленість населення. Способи інвестування є такими ж, як і у недержавних пенсійних фондах.

Проаналізувавши рис. 3, бачимо, що попит на послуги ломбардів зростає протягом аналізованого

Рис. 2. Динаміка загальної вартості активів, пенсійних внесків та пенсійних виплат недержавних пенсійних фондів України протягом 2015–2018 рр., млн. грн

Джерело: складено на основі [6]

Таблиця 2

Основні показники діяльності кредитних спілок в Україні

Показники	2014	2015	2016	2017	2018
Загальна кількість членів КС (осіб)	352941	338818	287440	266683	234811
Загальні активи (млн грн)	662,2	618,2	675,4	767,8	866,7
Сума кредитів (млн грн)	640,5	536,8	614,5	685,4	797,7
Загальна сума внесків на депозитні рахунки (млн грн)	360,5	309,5	347,4	411,4	467
Капітал (млн грн)	255,8	261,7	283	306,2	321,5

Рис. 3. Основні показники діяльності ломбардів в Україні

Джерело: складено на основі [6]

періоду. Це пов'язано зі швидкістю надання коштів на короткострокові періоди. Попри нестабільну економічну ситуацію, ломбарди залишаються без значних утрат, адже видають кредити на невеликі суми та під заставу, що значно зменшує ризиковість. Але недосконале законодавство є значним недоліком цього сектору фінансового посередництва. Фактично вся діяльність ломбардів регулюється підзаконними актами, що, своєю чергою, створює додаткові незручності для споживачів послуг.

Як видно з рис. 3, кількість ломбардів за останні п'ять років зменшується, але попри це значно зростають активи та власний капітал. Тобто зменшення кількості ломбардів, недостатні гарантії безпеки заставного майна не впливають на ріст попиту населення, що пов'язано з простотою надання коштів та низькими вимогами до клієнтів.

Висновки з проведеного дослідження. Проаналізувавши діяльність усіх фінансових посередників на ринку фінансових послуг України, можемо зробити висновок, що вона зростає. Але існує низка перешкод, які необхідно подолати задля економічного зростання фінансового посередництва загалом. Насамперед потрібно поліпшити законодавчу базу, а також подолати недостатню обізнаність населення про діяльність широкого кола фінансових посередників, де все ж таки існують незначна підтримка держави та найголовніша проблема сьогодення – недовіра населення. Якщо вирішити вищезазначені проблеми, можна поліпшити умови для розвитку фінансового посередництва. Також це допоможе скоротити потребу держави у залученні коштів з-за кордону. Таким чином, усе, що

потрібно, – це плідна співпраця фінансових попередників, домогосподарств та держави, що сприятиме розвитку фінансового посередництва та ринку фінансових послуг у цілому.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Лаврик О.Л. Сутність фінансового посередництва на сучасному етапі розвитку економіки країни. *Економічний аналіз*. 2015. № 19. С. 184–192.
2. Рудь І.Ю. Особливості функціонування фінансового посередництва: теоретичний аспект. *Молодий вчений*. 2016. № 6. С. 104–107.
3. Семенов А.Ю. Аналіз стану та структури ринку фінансових послуг ЄС. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. № 25. С. 145–150.
4. Еш С.М. Фінансовий ринок : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 528 с.
5. Офіційний сайт Національного банку України. URL : <http://www.bank.gov.ua/> (дата звернення: 05.10.2019).
6. Офіційний сайт Комісії з регулювання ринків фінансових послуг України. URL : <http://www.dfp.gov.ua> (дата звернення: 05.10.2019).

REFERENCES:

1. Lavryk O.L. (2015) Sutnist finansovoho poserednytstva na suchasnomu etapi rozvytku ekonomiky krainy [The essence of financial intermediation at the current stage of economic development of the country]. *Economic analysis*, vol. 19, pp. 184–192.
2. Rud I.Yu, Bilovus T.V. (2016) Osoblyvosti funktsionuvannia finansovoho poserednytstva: teoretichnyi aspekt [Features of financial intermediation functioning: theoretical aspect]. *Young scientist*, vol. 6, pp. 104–107.

3. Semenoh A.Yu., Pakhnenko O.M. (2017) Analiz stanu ta struktury rynku finansovykh posluh ES [Analysis of the state and structure of the EU financial services market]. *Scientific Bulletin of Kherson State University*, vol. 25, pp. 145–150.

4. Esh S.M. (2009) Finansovyi rynek [Financial market]. Kyiv: *Center of Educational Literature*. (In Ukrainian).

5. Ofitsiynyi sait Natsionalnoho banku Ukrainy [Official site of the National Bank of Ukraine]. *National*

Bank of Ukraine. Available at: <http://www.bank.gov.ua/> (accessed 5 October 2019).

6. Ofitsiynyi sait Komisii z rehuliuvania rynkiv finansovykh posluh Ukrainy [Official site of the Financial Services Market Regulation Commission of Ukraine]. *Commission for Regulation of Financial Services Markets of Ukraine*. Available at: <http://www.dfp.gov.ua/> (accessed 5 October 2019).

Choma Iryna

Doctor of Economic Sciences, Professor at Department of Finance
National University «Lviv Polytechnic»

Yarmoshuk Andrii

Master
National University «Lviv Polytechnic»

THE ROLE OF FINANCIAL INTERMEDIARIES IN THE FINANCIAL SERVICES MARKET IN UKRAINE

The purpose of the article. The purpose of the article is to study the problems of financial services market development and financial intermediation in Ukraine and prospects for their development.

Methodology. In this work we used the method of evaluation and analysis of the activities of financial intermediaries and their effectiveness, analysis of financial and economic indicators, statistical method.

Results. The current state of the financial services market in Ukraine is not properly maintained by government bodies, so financial intermediaries suffer significant financial losses that eventually lead to bankruptcy. Therefore, the relevance of this topic lies not only in the problems of the financial services market and financial intermediation in Ukraine, but also in the need to quickly resolve these problems in order to improve the economic level and well-being of society as a whole. After all, financial intermediaries perform an important economic function. Household savings are redistributed through financial intermediation through financial intermediaries, they also increase the liquidity of financial assets and diversify risks. Financial intermediaries are a good alternative for depositors, which will not only save money but also multiply it.

Analyzing the current situation on the Ukrainian market, it can be argued that financial intermediaries are the driving mechanism for economic development and provide a high level of profitability for investors in developed countries. Unfortunately, due to the unstable political and economic situation, as well as constant and imperfect legal changes in the state of financial intermediaries, it has significantly decreased over the last 5 years.

Despite all the obstacles to the development and livelihoods of financial intermediaries, they continue to struggle and seek to work with all elements of the market to ensure long-term growth and financial sustainability. The global experience proves that it is in close cooperation of financial intermediaries, the state and households that the financial services market can be raised to a high level.

Practical implications. Therefore, in order to improve the activity of financial intermediation in Ukraine, it is necessary to:

- improve legal regulation that will allow financial intermediaries to build a more efficient market;
- to create and maintain favorable conditions for effective activity of financial intermediation in Ukraine;
- create a mechanism for financial intermediation that will increase the level of public confidence in financial institutions.

Value/originality. An analysis of this sector of the economy shows that it is facing distrust among the population. Analysis of assets and other financial indicators gives prospects for further development of the financial intermediation market. It is also necessary to regulate the activities of government bodies, which in turn will support financial intermediaries, namely, hold conferences on business education for the population, assist with financial problems through preferential regulation and audit. Implementing these measures will ensure the growth and development of the economy.